

Edicija TALASI:

KLINCI OD DVA METRA
OSTRVO NA DVA MORA
OVAKO JE POČELO
DIVLJI EROS
ZEMALJSKI DUGOVI
TANJIR PUN REČI
ŽIVOT JE UVEK U PRAVU
PUTNIK SA DALEKOG NEBA
GAVRILOV PRINCIP
RIBA, PATKA, VODOZEMAC
PRIČE O KOSOVU
ORLOVI PONOVO LETE
KRALJICA LIR I NJENA DECA

PRICHE INSPIRISANE PEKIČEM

**PRE VREMENA
Č U D A**

priređio Vule Žurić

■ Laguna ■

Copyright © ovog izdanja 2020, LAGUNA

EDICIJA
TALASI

Knjiga 14

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

PRE VREMENA
Č U D A

SADRŽAJ

NEKOLIKO REČI PRED ČITANJE „PRE VREMENA ČUDA“	9
--	---

JEDNO SEĆANJE

Filip David LONDONSKI DANI BORE PEKIĆA	13
---	----

U PEKIĆEVOM VRTU

Ljubica Arsić TAŠTINA NAD TAŠTINAMA	21
Miloš K. Ilić ČIKARA	35
Jovica Aćin IMA LI KOGA	53
Dorđe Bajić BESNILO 2.0	77

Mihajlo Pantić PRE VREMENA ČUDA	109
Darko Tuševljaković RTANJSKA SKLOPKA	131
Oto Oltvanji MULTI PACIJENT.	155
Slobodan Vladušić PEKIĆ I LOHMAN	185
Predrag Ličina MALI PAS	211
Igor Marojević OPŠTA MESTA U VANREDNOM STANJU	227
Muharem Bazdulj NOVI TITOGRAĐ	249
Vule Žurić 2020	259
Filip Čolović ONIMA KOJI NISU BILI NEVINI	267
Dejan Stojiljković ĆE PUŠIMO CIGARE.	277

DVA PISMA IZ TUĐINE

Vesna Goldsvorti SLIKE NAŠIH OČEVA: DVA PISMA IZ TUĐINE	295
--	-----

NEKOLIKO REČI PRED ČITANJE „PRE VREMENA ČUDA“

Laguna neguje lep običaj da značajne godišnjice najvećih srpskih pisaca obeležava i objavljivanjem zbornika u kojima se nalaze priče odabranih domaćih savremenih pisaca posvećene životu i delu naših velikana. Tako su do sada objavljene knjige priča posvećene Ivi Andriću, Milošu Crnjanskom i Branku Ćopiću.

Devedeseta godišnjica rođenja Borislava Pekića bila je i više nego dovoljan povod da šesnaest autora upotrebi sve svoje pripovedačko umeće ne bi li nas temom svoje priče ili načinom na koji je priča napisana još jednom podsetili na svu veličinu i značaj pisca *Besnila*, *Zlatnog runa*, *Godina koje su pojeli skakavci* i svih njegovih ostalih dela najrazličitijih žanrova.

Tako se pred čitaocima sada nalazi svojevrsna antologija u kojoj su sabrani tekstovi kako onih najpoznatijih i najiskusnijih domaćih pisaca tako i njihovih mlađih, ne manje talentovanih kolega.

Knjigu otvara dokumentarni zapis Filipa Davida o njegovim londonskim susretima sa Pekićem. Potom sledi četrnaest priča u kojima ćete ili sresti Pekića kao glavnog

književnog junaka ili ćete prepoznati neku od omiljenih Pekićevih tema. Vanredne okolnosti u kojima su ove priče nastajale tokom proleća *pandemijske* 2020. godine neumitno su uticale na to da se više autora opredeli za ispisivanje svojevrsnih posveta danas tako aktuelnom romanu *Besnilo*. Na samome kraju čekaju vas dva nova, *pekićevska* pisma iz tuđine, iz pera Vesne Goldsvorti.

I pre nego što se prepustite pripovedačkim svetovima autora zbirke *Pre vremena čuda*, želimo još samo da zahvalimo porodici Borislava Pekića na svesrdnoj podršci pruženoj tokom rada na ovoj knjizi.

Priređivač

JEDNO SEĆANJE

FILIP DAVID

LONDONSKI DANI BORE PEKIĆA

Sedamdesetih godina prošlog veka po potrebi posla često sam odlazio u London. Kao urednik Dramskog programa Televizije Beograd putovao sam po službenoj dužnosti na redovne skrininge Bi-Bi-Sija za kupovinu njihovog dramskog programa. Pekić je tada sa ženom i ćerkom živio u Londonu. Znao je za moje dolaske i nije mi dopuštao da odlazim u neki od londonskih hotela, nego me zvao da boravim kao gost kod njega i njegove ljubazne porodice. Vezivalo nas je iskreno prijateljstvo. Mirko Kovač, Danilo Kiš, Bora Pekić i moja malenkost istovremeno smo objavili svoje prve knjige u *Prosveti*, zbližili se, predstavljali „književnu grupu“ zasnovanu na prijateljstvu i književnim afinitetima. Dok su Kiš i Pekić živeli u Beogradu, sastajali smo se, čitali ono što smo pisali, hvalili i kritikovali.

Londonski dani ostali su mi u izuzetnom sećanju zbog ukazanog gostoprinstva, ugodnosti Pekićevog doma. Odmah po mome dolasku, čitavo popodne do kasno uveče podnosio sam Pekiću neku vrstu izveštaja o događanjima u Beogradu, posebno o našim zajedničkim prijateljima Kišu,

Mirku Kovaču, Glavurtiću, piscima prema kojima je od prvih dana književnog života osećao bliskost i srodnost, što se, uostalom, iskazivalo i kroz lično prijateljstvo i druženje, započeto prilikom prvog upoznavanja, a trajalo je, neprekidno, dugi niz godina. Pekićeви su tada živeli u mirnoj ulici St. Andrew's Avenue u tipičnoj engleskoj kućici, prizemlje i sprat, sa dosta velikom baštom, na koju je Pekić posebno bio ponosit. Imao je mnogo ideja kako treba urediti baštu. Baštovanstvo mu je u tim ranim godinama njegovog boravka u Engleskoj, uz pisanje, postalo strast. U jednom delu vrta nalazila se staklena bašta, gde su se biljke razmnožavale pod posebnim režimom. U vreme kada sam dolazio, u drugoj polovini aprila, uveliko se bavio presađivanjem biljaka iz manjih posuda u veće, a zatim ih iz staklenika rasađivao u pojedine delove prostranog vrta. U to vreme uveliko je završavao pripreme za pisanje svoga obimnog maestralnog dela *Zlatno runo*. I dan-danas ga vidim onako visokog, mršavog, sa kasetofonom oko vrata, nadvijenog nad mnoštvom mladih tek stasalih biljčica kako istovremeno obavlja svoj baštovanski posao i diktira u kasetofon podatke iz biografije Njegovanovih koje će kasnije preneti u svoje beleške a potom pretočiti u literaturu. Njegov radni sto i sve police bili su prosto zatrpani materijalima o Njegovanima. Ali on je tačno i precizno znao gde je šta. Na jednom mestu su poređane kasete, na drugom usputni zapisi, komentari, beleške. Po zidovima su visile velike mape genealoškog stabla Njegovanovih, a u pedantnoj kartoteci koja je brojala stotine jedinica bili su podaci o svakome od Njegovana, od karakternih osobina do napredovanja u službi, o porodičnim vezama i šta sve ne. Uz sve ove poslove Pekić je baš tih dana kao od šale završavao i radio-dramu. Imao je ugovor s Nemcima da piše četiri radio-drame godišnje, oni su to odlično plaćali,

---

i to je bio prihod koji je u ranim londonskim danima bio i te kako neophodan. Neke od tih radio-drama kasnije je preradio u televizijske drame. Neke su igrane i kod nas, sa uspehom, jer Bora Pekić ili Duško, kako su ga u porodici zvali, naprosto nije mogao, nije umeo da se spušta ispod svoga visokog profesionalnog nivoa. Sve što je radio, a kao što znamo, radio je mnogo, više nego ijedan naš savremeni pisac, pretvaralo se u pravo književno zlato. Njemu jednostavno nije bilo suđeno da napiše nešto ispod svoga nivoa.

Istovremeno, poznati izdavač iz Sjedinjenih Američkih Država naručio je roman *Besnilo* za svoju ediciju bestseler-a. To je trebalo, po dogovoru, da bude džepna knjiga, u trendu tada mnogo čitanih romana o velikim katastrofama. Pripremajući se za posao, iščitao je sve što je valjalo u tome žanru. Pronašao je i zanimljiv siže – epidemija besnila na londonskom aerodromu Hitrou.

Bio mu je potreban detaljan raspored aerodromskih prostori-ja, pa je sa beležnicom više puta obilazio aerodrom, pravio crteže i zapisivao. U to vreme na aerodromima još nije bilo kontrole kao kasnije, ali su aerodromski službenici ipak zapazili visokog, mršavog posetioca sa karakterističnom bradicom i naočarima kako se šeta naokolo sa beležnicom stalno nešto zapisujući. Priveli su ga i pitali šta to radi. Kada je objasnio da je u pitanju pribavljanje neophodnih podataka za pisanje romana, ljubazno su ponudili pomoć i dostavili detaljan plan sa rasporedom svih aerodromskih prostori-ja. Bora Pekić mi je pokazao taj plan raširivši ga čitavom dužinom po podu sobe. Kada sam kasnije pročitao roman, postalo mi je jasno da je ta mapa predstavljala osnovu za Pekićevu priču, da bez toga ne bi bilo moguće napisati roman. Pekić je spadao u red onih pisaca, malobrojnih, koji su se ozbiljno pripremali za pisanje romana, priča, drama,

eseja. Pripremajući se za spisateljski posao, završio je, može se tako reći, nekoliko fakulteta. Proveravao je svaki detalj, sve je moralo da bude autentično. Proučavao je arhitekturu, pravo, ekonomiju, prilježnije i vrednije od svakoga studenta.

Roman *Besnilo* bio je odlično prihvaćen, naročito među mlađim čitaocima. Jedini problem je nastao kada je američki izdavač koji je „naručio“ roman tražio od Pekića da ga skрати na polovinu što on, naravno, nije prihvatio, pa je taj poznati izdavač odustao od objavljivanja. Vreme je pokazalo, kao i brojni čitaoci, da je Pekić bio u pravu.

Sa Borom Pekićem sam delio dve „slabosti“. Bio je jedan od malobrojnih pisaca u mojoj generaciji koji nije prezirao televiziju kao medij. Pošto sam u London dolazio kao urednik Dramskog programa televizije da bih otkupio najzanimljivije engleske televizijske drame za prikazivanje u našoj zemlji, Pekić me je sačekivao sa spisom drama koje je gledao na programu engleske televizije i koje preporučuje. To je predstavljalo dragocenu pomoć u mome kasnijem izboru. Priznavao je da s posebnim zadovoljstvom gleda ponoćne horor filmove, što je i meni bilo blisko. Delili smo i ljubav prema naučnoj fantastici i makabričnoj literaturi, uvereni kako pažljivi čitalac ali i pisac može mnogo da nauči od majstora ove žanrovske literature. Sećam se s kakvim mi je oduševljenjem govorio o knjigama Denisa Vitlija, meni do tada nepoznatog pisca s temama crne magije. A jedan od naših poslednjih razgovora u Beogradu, prilikom slučajnog susreta na ulici, bio je o Stivenu Kingu i njegovom zanimljivom dvotomnom romanu *To*.

Ostaje u mome sećanju kao jedan od najdivnijih ljudi koje sam u životu upoznao. Mudar, taktičan, tolerantan, blag. Sada mi se čini da je u jednome životu imao više života. Jer nikome nije ostao dužan: ni porodici, ni prijateljima, a

ponajmanje književnosti. Svima se dostojno odužio, iako je otišao prerano sa mnogo nedovršenih ili samo zamišljenih planova. Svakodnevno je pisao i dnevnik koji sadrži više hiljada strana iz kojeg su do sada objavljeni samo delovi.

Svima onima koji su ga poznavali, koji su ga voleli, Borislav Pekić mnogo nedostaje. Teško je prihvatiti činjenicu da postoje fizički rastanci zauvek, ali kroz svoje delo duboko utkano u najbolje stranice naše književnosti, on ostaje da živi u svakoj stranici onoga što je napisao.

BELEŠKA O PISCU

Filip David (Kragujevac, 1940), književnik, dugogodišnji urednik Dramskog programa Televizije Beograd i profesor dramaturgije na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu. Napisao je više TV drama i filmskih scenarija. Objavio knjige pripovedaka: *Bunar u tamnoj šumi* (1964), *Zapisi o stvarnom i nestvarnom* (1969), *Princ vatre* (1987), *Sabrane i nove priče* (2015); romane: *Hodočasnici neba i zemlje* (1995), *San o ljubavi i smrti* (2007) i *Kuća sećanja i zaborava* (2014); knjige eseja: *Fragmenti iz mračnih vremena* (1994), *Jesmo li čudovišta* (1997), *Svetovi u haosu* (2004). Zajedno sa Mirkom Kovačem objavio *Knjigu pisma 1992–1995*. (2003).

Za pripovetke i romane je između ostalih dobio nagrade: Mladosti, „Milan Rakić“, BIGZ-ovu i Prosvetinu nagradu za knjigu godine, kao i Andrićevu nagradu. Dobitnik je Ninove nagrade za roman *Kuća sećanja i zaborava* 2014. godine.

Knjige su mu prevedene na švedski, francuski, poljski, mađarski, italijanski, albanski, esperanto, makedonski, slovenački, objavljene u Hrvatskoj, a pripovetke se nalaze u dvadesetak antologija.

U PEKIĆEVOM VRTU

LJUBICA ARSIĆ
TAŠTINA NAD TAŠTINAMA

„Nemoj da pišeš o Pekiću. Budi Pekić.“

Aleksandar Jerkov

Taj neobični susret odigrao se početkom decembra, u londonskom Hajd parku, jedne večeri slične mnogim večerima, koje su mi u tuđini sve teže padale.

Voleo sam da pri kraju dana, u onom delu kad se svetlost još obazrivo drži za vrhove već tamnih krošnji omotanih vlažnom vunom i kada lastavica uzmiče pred slepim mišem, šetam opustelim Hajd parkom. Te šetnje bile su ispunjene razgovorom koji sam vodio sa samim sobom i s likovima iz mojih knjiga. Nekad su pristojno tražili reč, a češće uglas galamili, pričali svako o svojim mukama, što kod malobrojnih prolaznika, privučenih u hladno, sivo veče da, kao i ja, posmatraju klizalište sa već okićenim božićnim drvčetom nasred leda, nije izazivalo čuđenje niti pozornost. Englezi vole da pokazuju kako su moderni – spremni da prihvate svačije ponašanje, ukoliko ih ono ne ugrožava. Neko ko mrmlja sebi u bradu ili se odjednom glasno usprotivi nevidljivoj

sagovorniku, čak pokuša da mu opali šamar, to njih uopšte nije uzbuđivalo.

Po klizalištu u Hajd parku ljudi su na sličugama hujali ledom okruženim golim drvećem sa majušnim sijalicama. Božićna jelka obezbeđena gumenom zaštitom da klizači ne bi u nju udarali takođe je svetlucala električnim zvezdama, prkoseći mlitavim, sablasnim granama susednih krošnji. Klizači su promicali, svi kao jedan, zagledani u liniju odakle počinje nebo, odsutni ali usredsređeni na skokove i piruete nekolicine koja je odstupala od ujednačenog kretanja. Ostali su klizali istom brzinom i u održavanom poretku. Skoro da su, kao u nekoj revijalnoj tački, potpuno usaglasili pokrete.

Niko, te rane večeri, nije stajao blizu ograde niti naslonjen o nju, sam ili u paru. Niko se nije odmarao niti pribirao za sledeći krug.

Englezi su narod koji voli da se sličuga. Bilo da time pokazuju svoju spremnost da se poput mog Ikara Gubelkijana vinu do nebesa neprikosnovene nacije ili da složenim figurama i skokovima pariraju u klizanju nenadmašnim Rusima, to toliko nije ni važno. Bitno je da je svako od njih, sudeći po eleganciji kojom bi minuo kroz moj pogled ili spretnosti dok, naočigled svih koji su se pretvarali da je to sasvim prirodna, sasvim logična stvar, pokušavao da izvede dvostruki aksel ili tulup, iako to od njih, amatera, niko i ne očekuje. Verovatno su zamišljali da su naslednici čuvenih engleskih klizača Džejn Torvil i Kristofera Dina, što je za Engleze sasvim uobičajeno: da svaki onaj ko ume da recituje zamišlja da je Šekspir, svako ko uz jutarnji čaj analizira novinske članke o dnevnim političkim događajima zamišlja da je Čerčil, a svako ko poseduje neznatnu sposobnost dedukcije, primenjivanu da bi doakao nevernoj supruzi, vidi sebe kao Šerloka Holmsa.

Umoran od šetnje, nevoljan da i dalje stojim pored ograde i bez želje da napustim osvetljeni led, seo sam na aluminijsku stolicu puste terase, izviđajući da li restoran unutra uslužuje goste. Iznenada, ni sam ne znam kako, preda mnom se pojavio stariji gospodin sa štapom i u kaputu od kamilhara.

Nisam ga čuo niti video odakle je došao, bez pitanja je privukao slobodnu stolicu i seo veoma blizu mene, ne progovarajući ni reč. Samo me je moja urođena uljudnost sprečila da istog trenutka ustanem i odem. Pa ništa, praviću se lud, bar sam se u tome dovoljno izvežbao.

Činilo se da obojica veoma pažljivo pratimo šta se događa na ledu, iako se tamo ništa naročito nije događalo. Prosedi gospodin u kaputu od kamilhara najbolje vrste sedeo je mirno, bradom naslonjen na dršku svog štapa, ja sam pušio, pretvarajući se da mi njegovo nametnuto društvo nimalo ne smeta.

Klizalište se sa stolice i dalje dobro videlo. Glave koje su ispred nas promicale povezivale su se, kao u nekom crtanom filmu, u jedinstven pokret jedne te iste glave. Jedan mi se kačket sa dugmetom na sredini naklonio, bela vunena pufna se protresla poput repa zečice iz *Plejboja*, konjski rep neke brinete bezobrazno se zanjihao pre nego što je nestao u krivini. Neko je preko ograde bacio prema nama vunenu rukavicu bez prstiju, koju Englezi nazivaju *mitten*.

Zašto sam voleo klizače? I zašto sam napisao priču o usponu i padu Ikara Gubelkijana, čuvenog klizača koji je padovima prkosio Umetnosti, želeći da tako zabavi svetinu, uvek spremnu da se uzbuđuje i huči pred tuđim neuspehom? Verovatno zato što sebe nikako nisam mogao da zamislim na klizaljicama. Mršav sam i štrkljast, nespretnih pokreta, sa nogama i rukama koje pre podsećaju na krake geometarske sprave za trasiranje puta nego na ljudske udove, dok

moje nesavitljivo telo, poput merdevina u očekivanju zida, negoduje pri samoj pomisli da se otisne u klizavu odiseju. Šta bih drugo pozeleo nego da pričom o Gubelkijanu svetu ponudim gracilnost koju nisam posedovao, šta sam inače, osim priče i pričanja, mogao da mu ponudim?!

Kao drugo: od rane mladosti i mojih zatvorskih vremena prezirao sam sopstveno telo. Izloženo batinama i mučenju, sprovodilo je do moje svesti užasan bol. Ono je krivo što sam patio, ono je uvek nešto tražilo i opominjalo da neće moći da izdrži. U telu vidim uzrok ljudske slabosti i nemoći da se savlada taština, tu počiva želja da se postane slavan, dakle besmrtan.

Otuđio sam se od tela uopšte, nisam imao nikakvu želju da ga dodirujem. Da nije velike ljubavi koju sam pronašao u porodičnom životu, ljubavi koja me je lečila od pošasti zvane čovek, ostao bih sasvim sam, odvojen od drugih. Klizači su mi pre ličili na klovnove, čije su se kosti i mišići toliko razlabavili i omekšali da jedino mogu da se bacakaju u svojim preširokim rukavima i landaravim gaćama. Ipak sam dolazio da, kao dete pred izlogom poslastičarnice, piljim u njih. Svaki put kad bih se, u predahu posle šetnje, zaustavio kod klizališta u Hajd parku, pomislio bih na praznoglavost klizača koji, drogirani samoobožavanjem i napumpani ljubičastom važnošću ćuranove krete, uporno uživaju u piruetama i zaokretima.

Cigaretu koja mi je dogorela do prstiju odbacio sam mahinalno, tik pored strančeve zumbane cipele čuvene marke *church*. Takve cipele odavno predstavljaju osobeni znak visokog ukusa, koji nikad neće izaći iz mode. Trebalo je da zumbana cipela samo napravi polukrug na peti i zgazi pikavac, ali njen vlasnik na to nije obratio pažnju. Znajući koliko su Englezi brižni kad su pikavci u pitanju, pružio sam ruku ka crnoj

cipeli, uzeo pikavac pomažući se suvim listom i sve zajedno bacio u korpu za otpatke. Kada sam ponovo seo, zatekao sam gospodina u istoj pozi. Snatrio je navodno zagledan u klizače.

Pade mi na pamet misao kojom sam se narugao klizaičima: ispod ledene ploče u Hajd parku, tamo dole ispod blatnjave zemlje u kojoj gliste još mogu da žive, zemlje koja miriše na vlagu i trulo lišće, ali uprkos svemu miriše, duboko u jezgru vri užarena magma dok se gore, iznad klizališta, proteže ledeni svemir sa svojih minus 270 stepeni. A oni tamo, ovi između, nemaju druga posla nego se vrte ukrug, kao da je to jedini smisao postojanja između užarenog pakla i ledenih nebesa. Potpuno besmisleno!

„Besmisleno! Besmisleno“, ponavljao sam kao u transu. „Nonsense“, skoro da sam viknuo.

Stranac se priklonio u mom pravcu. Držao je među prstima kubansku cigaru, očigledno da mu je bio potreban upaljač.

„Besmisleno“, ponovio je za mnom dok je polako opipavao cigaru, valjajući je između palca i kažiprsta, što je u meni izazvalo jedno skaredno sećanje koje sam brzo želeo da otklonim, potraživši u džepu upaljač. Čak sam ga i prineo strančevom licu, koje se nije pomerilo, jedino su kapci tek zatitrali, otkrivajući neodređen pogled.

„Upaljač mi ne treba, hvala vam. U stvari ne pušim, nikad nisam naterao sebe da u tome uživam. Jedino mi se sviđa da kubanku vrtim među prstima i povremeno je pomirišem. Kao što rado provodim vreme slušajući škripanje i grebanje po ledu, šum tela koja paraju vazduh. Volim da uz ove zvuke otkrivam nove metafore. U njima brusim svaku reč kao što oštrač obnavlja otupelu klizaljku, dok kazaljka na satu, poput mesara sa nožem, odseca komade vremena.“

Sada sam već imao dobrog razloga da pažljivo pogledam stranca. Istaknuta oblina brade, usne krajeva povučениh

nadole, aristokratski nos sa raširenim nozdrvama i velike ušne školjke na fino zaobljenoj lobanji krasili su profil neznanca u pozi nekog plemenskog vrača maskiranog u džentlmena sa elegantnim kaputom i cipelama marke *church*. Njegove rečenice zvučale su mi poznato.

„S kim imam čast?“

„Formalnosti upoznavanja nikuda ne vode. Nego, vi nikako da zaboravite vašeg klizača Gubelkijana! Još uvek ga bodrite da uspe u svom naumu iako ste ga na početku svoje novele, u njenom epigrafu već osudili na propast. Priči o darovitom umetniku koji usavršava padove da bi zabavio gledaoce nesmotreno ste dali pogrešno značenje. Čini mi se da ste na ledenoj ploči i vi pronašli svoj Alef, mesto na kojem se nalaze, odeljena, sva mesta na Zemljinoj kugli, viđena sa svih strana. Naravno, dostupnih klizačima.“

Slutio sam kuda vodi ovaj susret. Uprkos neprijatnom osećaju da prepoznajem kastratora, koji će svaku moju složenu rečenicu preseći na svojih pet kratkih i prostoproširenih, želeo sam da čujem šta ima da mi kaže.

„Na šta zapravo mislite?“

Lecnuo sam se, neću da krijem, ne zato što je izgledalo da ovaj gospodin čita moje misli, već što sam znao da ponekad nekontrolisano izgovaram ono što bi trebalo da sačuvam samo za sebe. Sigurno da sam, gledajući klizače, kao neki ludak, naglas pozivao mog Gubelkijana da istraje u još jednom okretu, samo u ovom skoku.

Jednom sam ispred londonskog izloga sa živom manekenkom u bikiniju, oko koje se gurala zapanjena svetina, neku ženu koja mi je štiklom stala na kurje oko glasno opsovao, zato što sam verovao da vokabular sočnih psovki moga rodnog kraja još nije pristigao u Britansko carstvo, na šta mi je dotična dama suknula na čistom srpskom: „Ozbiljan

čovjek pa tako psuje! Kako vas samo nije sramota!“ U bioskopu sam za vreme mog omiljenog *Rubljova* uvredio jednu majku čiji je sinčić zapao u duhovno mrtvilo mrveći ostatke kifle u moje krilo, živnuvši povremeno kad su starom crkvenjaku ulivali rastopljeno olovo u usta, time što sam uključio magnetofon sopstvenih misli i glasno iskazao zapažanje o dečakovoj inteligenciji i njenoj sličnosti sa majčinom.

Iako sam naučio da je istina, koja ne dopire do tvrde glave, samo ono na šta te policajci primoraju da kažeš, povremeno bi mi se otela glasna zapažanja i bodrenja.

Samo tako, Gubelkijane! Pokaži kako se krstari nebom! Opravdaj svoje ikarsko ime!

Sigurno da sam u Hajd parku nekom ostrašćenom amateru pripravnom da, pre nego što tresne na tur, opčinjava skokovima i maštovitim figurama, naglas dovikivao, poput podrške, ime mog junaka, koje je moj nametnuti sused bio zapamtio. Ali stranac je očigledno pročitao i moju priču *Uspenje i sunovrat Ikara Gubelkijana!* Ne samo da ju je pročitao već ju je i dobro razumeo. Ono što je govorio nije bilo glupo, ni on sam nije delovao glupo. Naprotiv, izgledao je drevno. Isturene glave, brade oslonjene na dršku štapa, podsećao je na primerak iz knjige o izmišljenim bićima, na jednoroga bez one dame sa čuvene tapiserije, na mitsko čudo koje vrebava, usredsređeno osluškujući ono što se dešava iza ograde klizališta, u društvu neznanca koji nije imao naročite volje da mu se približi. Ipak sam nastavio razgovor.

„Mislite da moto ne odgovara značenju moje priče?“

„Da, mislim“, odgovorio je kratko.

Pažljivo sam ga, koliko mi pristojnost nalaže, razgledao jer sam već pri pomenu Alefa bio ubeđen da znam s kim imam posla. Pored mene je sedeo Veliki Horhe, Luis Borhes Il Manjifiko, ili jedan od njegovih dvojnika. Obučeni u

omiljen pišćev kostim – prugasto odelo kakvo je voleo Al Kapone, belu košulju sa kravatom preporučenom američkim senatorima i kaput od mekog štofa imperijalnog kaki kolorita, iskrsavali su na raznim mestima i u raznim prilikama, spremni da se svojstvenim slatkoslovljem i parabolama bez suštinskog značenja i trunke humora odmah prikažu u punoj slavi i časti. Sve to mi je prilično išlo na živce. Borhes nije bio *my pair of sleeves*. Iako sam njegovo pisanje doživljavao kao svojevrsnu maju i opsenu, priznavao sam mu, kao vrhunskom mađioničaru u svetskom varijetetskom programu nestajanja i nastajanja reči, neosporno majstorstvo. Poput zumbanih cipela *church*, ni Borhes nije izlazio iz mode.

„Nisam siguran da vas razumem“, obratio sam mu se, sumnjajući u smisao ovakvog razgovora. Uprkos odbojnosti prema ovom piscu, koji uvek nastoji da neku izmišljenu pamet i kvaziistoriju ispisanu na pergamentu (ili običnoj kartonskoj ambalaži) potom ritualno spali i pepeo natruni čitaocu pravo u mali mozak, bio sam spreman da ga slušam.

Jeste da je Grande Borhes u stanju da sve razloži u sitna crevca, ali niko ne sme da mu ospori priličnu obaveštenost.

„Ne treba da vas podsećam“, reče on, „šta se nalazi u zaglavlju vaše priče, šta se izabrali da bude moto *Uspenja i sunovrata Ikara Gubelkijana*: 'Jer što biva sinovima ljudskim to biva i stoci, jednako im biva; kako ginu ona tako ginu i oni, i svi imaju isti duh; i čovek nije ništa bolji od stoke, jer je sve taština.' Nema poznatije biblijske izreke od ove iz Knjige propovednikove da je sve u životu – taština, ali ovo popularno tumačenje koje se nalazi u mnogim prevodima i koje ste stavili kao epigraf svoje pripovetke ne odgovara originalu. Bilo je krajnje vreme da se o ovome najzad progovori. Davno je uočeno da tu nešto nije kako valja. Sudbina se postarala da se nas dvojica sretnemo baš kada će se u *Peščanoj knjizi*

preurediti njena pogrešno postavljena zrnca. Zar vam ovo poslednje ne zvuči glupo, da je taština to što čovek nije ništa bolji od stoke? Kakve veze sa taštinom ima sličnost čoveka i krave?“

Uхватиła me je mala nervoza. Tako bi mi dobro došlo jedno piće!

„Pre nego što nastavite, odoh do restorana po dupli grog. Da i vama donesem?“

Načinio je pokret cigarom.

„Nikad nisam okusio alkohol. Ne volim kad mojim umom gospodari Nešto, teško prihvatam i da čovekovim razumom gospodari Neko.“

Kad sam se vratio sa čašom toploga groga, nastavio je:

„Američki svetski centar za prevođenje Biblije ima zadatak da osavremeni sve prevode Svetog pisma na žive jezike. Pomenuću da je za ovu priliku korišćen neprevaziđeni prevod iz 1611. godine, slavan pod imenom *King James Version*, uz dvadesetak što starijih što novijih prevoda. Među njima su i oni što od reči do reči prate originale na hebrejskom, aramejskom ili starogrčkom. Iz arapskog prevoda Knjige propovednikove jasno je da tu nije reč ni o kakvoj taštini, još manje o sujeti. Prethodni prevodi neizbežno su se povelili za rečju koju su vekovi oveštali.“

„To se sigurno odnosi i na Đuru Daničića, čiji sam prevod Starog zaveta koristio“, primetio sam. „I on je tim rečima, koje je preuzeo od prethodnika, dao oreol svetosti...“

Početak njegove sledeće rečenice zaglušilo je za trenutak prptanje dolazećeg motora, čiji su točkovi prevrtali sleđeni šoder i gomilice suvog lišća. Na obližnjoj stazi pojavio se moped sa dvojicom mladića, onaj na zadnjem sedištu držao se čvrsto priljubljen uz vozača. Kako se pojavio, moped je još brže zamakao, verovatno strahujući od čuvara koji su nadgledali

park. Njegov zadnji točak razneo je pred nama gomilicu lišća, vrh strančeve crne cipele obeležila je blatnjava tačka.

Zbunila nas je zabranjena vožnja drskih mladića, ali smo se ubrzo vratili tamo gde smo stali. Obojica smo skoro uglas primetili da poslušnost i poštovanje pravila više nisu tako važne engleske osobine.

„Besmisleno! Besmisleno!“, govori Propovednik. 'Potpuno besmisleno! Sve je besmisleno. Šta čovek dobija od svog rada i teškog truda pod suncem.' Dalje tekst govori o tome kako mudar čovek neće biti dugo zapamćen baš kao i bezumnik. Obojica će biti zaboravljeni. Kao i bezuman, i mudar mora umreti. Sve je to besmisleno – trčanje za vetrom. Umesto taštine treba upotrebiti reč besmisao. Kao što se vidi, svuda je reč o besmislu usled ograničenosti i malenkosti ljudskog života, a ne o taštini. Možda je glavni krivac prevoda Propovednika bila verzija kralja Džejmsa, koja je veoma uticala na mnoge druge prevode. U njoj se koristi reč *vanity*, sa značenjem taština, sujeta, ali i ispraznost.“

Podigao je glavu, ističući profil kojim mi se obraćao. Njegov govor dolazio je sa strane, a i sve ono što je saopštavao delovalo je „sa strane“, dovoljno uzdržano da ne pretera u sveznanju, koje mi se u njegovom pisanju nikada nije činilo umesno. Sad je bilo dovoljno ubedljivo da se pred njim osećam kao đaće.

„U svakom slučaju, vaš Gubelkijan nije žrtva taštine, već je klizačka figura besmisla, kao što je general-major Arnim von Saksendorf kockica besmisla arijevskog uobraženog boga, ili kao što je svetina sa ovacijama kad god klizač padne potvrda o besmislenosti Paskalove misli o čoveku, uzvišenoj slamki koja misli. Shvatam zašto ste napisali tu priču o neo-bičnom klizaču. Ništa tako ne podstiče na zabavu od čoveka koji pada. Šta je, uostalom, lepše od posmatranja padanja

nekog koga poznajete, a za kog mnogo ne marite, grotesknog Ikara koji se polako prevrće u vazduhu? Ljudi vole onog ko pada čak i kad ga mrze. Niko ga više ne voli od onih bezbednih, onih koji sa odstojanja učestvuju u zajedničkoj igri sve dok se ne dočepaju svoje sigurne, glavne uloge: sina i naslednika, predsednika, uvažavane supruge i majke.“

Ovaj čovek je zborio pametno, bio on pravi Borhes ili njegov dvojniki. Upitao sam se: da li se u dvojniku, ili dvojnicima koji su po uzoru na velikog pisca bili rasejani svuda po svetu, javlja ista količina pameti, talenta, otmenosti ili svi oni, poput virusa koji mutira, nikad ne mogu da prevaziđu original? Ili možda mogu?

Ja:

„Vaše obrazloženje zvuči oštromno. Ipak, kako je moguće da se previdi tako važno značenje jedne reči koja tekst Propovednikove knjige boji sasvim drugačijim smislom?“

On:

„Najjezivije je jedno mesto u šestom poglavlju Propovednika, koje govori o teškom zlu koje pritiska ljude. Bog je dao čoveku bogatstvo, imanje i čast, ali mu nije omogućio da u tome uživa, već umesto njega uživa tuđin. To je besmisleno, bolno zlo. Kraj tog poglavlja završni je udarac maljem: Što više reči, to manje smisla; kome to onda koristi i kako? Jer ko zna šta je dobro za čoveka u životu, za ono malo dana kroz koje prolazi poput senke? Ko mu može reći šta će se desiti pod suncem pošto on ode?“

Odvratih, pomalo nadobudno:

„Znam veliki deo ove Knjige napamet. Očito da je svuda reč o besmislu, koji donosi ograničenost našeg veka. I o ljudskoj malenkosti, nikako ne o taštini.“

„Možda je u pitanju srećna greška“, nastavi on. „Privlačan promašaj koji komentariše ne više ukletost naše sudbine,

već ljudsku narav. Izmakao je besmisao svega pod kapom nebeskom, a istaknuta je taština, hudo ljudsko samozavaravanje da smo najvažniji u beskrajnoj knjizi od peska.“

Nismo ni primetili kako nam se iz mraka primiče ženska prilika u svetloj sportskoj jakni kakvu nose skijaši. Nosila je tamnu torbu od nekog šušlavog materijala. Bat njenih koraka podstakao je mog sagovornika da se pridigne iz poverljivog položaja koji je u razgovoru bio zauzeo, naklonjen i usresređen na dršku štapa i cigaru koju je strpljivo prevrtao među prstima. Zbog zvukova koji su postajali sve bliži, desna ušna školjka kao da mu se naglo uvećala. Kada se mlađa žena primakla mestu gde smo sedeli, izvinjavajući se kako nije stigla u dogovoreno vreme zbog neopisive gužve u metrou, slične svemirskom putovanju, on joj se neodređeno nasmešio, u malom grču razvukavši usne:

„Svako putovanje je svemirsko. Ići sa jedne na drugu planetu isto je kao ići metroom od jedne stanice do druge. Sve troje smo, dolazeći ovde, putovali svemirom.“

Žena je čučnula i iz torbe izvadila dva para klizaljki. Pomoгла je mom sabesedniku da ih obuje i zadreši, zatim ih je obula i sebi, omotala je preduge pertle dvaput oko gležnja. Cipele *church* je zajedno sa svojim stavila u šušlavu torbu, koju je potom gurnula ispod stolice. Tek tada sam čuo muziku sa razglasa. Svirao je neki poznat tango, mislim *Jalousie*, a tamo na klizalištu dva muškarca zaplesala su u njegovom ritmu.

Pre nego što su se pridružili klizačima, Borhes, ili njegov dvojnik, našem razgovoru o besmislu još je dodao, veoma tiho, tako da sam morao da se pridignem kako bih ga čuo:

„U novijim engleskim prevodima Propovednika javljaju se reči *useless, meaningless, pointless*. I Arapi na tom mestu kažu *batil-al-'abatil*. Ništavnost ništavnosti. Ispraznost nad ispraznostima. Besmisao besmisla.“

Doviknuo sam za njima da je ta reč batil ušla u srpski jezik jer i mi ponekad kažemo batal, bataliti, ali me sigurno nisu čuli pošto je muzika sa razglasa postajala sve glasnija. Mahnuli su mi, ili je to bio neznatan gubitak ravnoteže, samo nesiguran oslonac na klizaljkaama po zamrznutoj zemlji. Zatim su zakoračili na led i umešali se među one klizače koji su se, za razliku od malobrojnih i dovoljno odvažnih da skokovima i pozama igrača tanga zaposednu središnji deo, obazrivo držali ograde.

BELEŠKA O PISCU

Ljubica Arsić (Beograd, 1955), pisac i profesor srpskog jezika. Objavila je zbirke priča: *Prst u meso* (1984), *Cipele buvine boje* (1998), *Barutana* (1991), *Zona sumraka* (1997), *Samo za zavodnice* (2003), *Tigrastija od tigra* (2003), *Maco, da l' me voliš* (2005), *All Inclusive* (2012); i romane: *Čuvari kazačke ivice* (1988, 2017), *Ikona* (2001), *Mango* (2008), *Rajska vrata* (2015), *Četiri kiše* (2019). Priredila je više antologija.

Dela su joj prevedena na francuski, nemački, grčki i ukrajinski jezik.

Dobitnik je brojnih nagrada: „Borislav Pekić“ i „Isidorinim stazama“ za roman *Ikona*, Pro-femina nagrada „Biljana Jovanović“ za priču *Cipele buvine boje*, „Laza Kostić“ i „Žensko pero“ za priču *Tigrastija od tigra*, Andrićeva nagrada za priču *Maco, da l' me voliš*.

Živi u Beogradu.